

ЗНАЧАЈ УВИЋАЈА КАО КРИМИНАЛИСТИЧКЕ РАДЊЕ У КРИВИЧНОМ ПРОЦЕСНОМ ПРАВУ

Милијана Лепир¹

Резиме: Овај рад покушава објаснити двоструки значај увићаја као криминалистичке и кривичнопроцесне радње. Циљ увићаја као криминалистичке радње је прикупљање информација (података) ради доказивања извршења кривичног дјела и, идентификације учиниоца како би се утврдила његова одговорност у поступку. Кроз рад се објашњава сврха, вријеме и субјекти овлаштени за предузимање ове доказне радње. Увићај се спроводи кроз фазе: вербално-информативну, статичку и динамичку. Предмет увићаја је лице мјеста кривичног догађаја и предмети који су послужили за извршење кривичног дјела или лица.

Кључне ријечи: увићај, мјесто догађаја, циљ, криминалистичка питања, доказна снага.

Увод

Увићај као доказна радња има за циљ да прикупи трагове материјалне природе настале извршењем кривичног дјела (међусобним дјеловањем материјалних објеката и преносом криминалне информације), а у процесном смислу ријеч је о непосредном доказом средству. Ова радња доказивања најчешће се предузима у преткривичном поступку, непосредно по извршењу кривичног дјела када је потребно да се хитно изађе на мјесто кривичног догађаја да би се уочили, прикупили, фиксирани и обезбиједили докази значајни за кривични поступак. За успјешно спровођење ове радње неопходно је прикупити

---

¹ Милијана Лепир, асистент Правног факултета Универзитета у Бањој Луци.

релевантне информације од екипе која обезбјеђује лице мјеста и од потенцијалних свједока, те означити простор и одредити тачку са које ће се вршити мјерење и скицирање. Ова радња доказивања предузима се код оних кривичних дјела (убиство, силовање, разбојништво, крађа и др.) која иза себе остављају трагове.

1. Појам и карактеристике увиђаја

Увиђај има дуалистички карактер - кривичнопроцесни и криминалистички. Стога се и циљ вршења увиђаја може изразити на два начина: на бази кривичнопроцесне форме и на основу криминалистичке садржине. Процесни циљ увиђаја произилази из одредбе ЗКП која се односи на утврђивање и разјашњавање неке важне чињенице у поступку.² Криминалистички циљ увиђаја се огледа у настојању да се на одређеном простору и у одређеном времену (најкраћи рок) прикупи највећа могућа количина криминалистичких релевантних информација.³

Увиђај је непосредно и у законској форми предузето чулно опажање органа који води поступак о чињеницама важним за рјешавање конкретног кривичноправног случаја и накнаду штете. Увиђај врши органи који воде поступак.⁴ Посредством ове радње доказивања омогућава се откривање, испитивање и процесна верификација материјалних промјена насталих извршењем кривичног дјела, могућ је код кривичних дјела која иза себе остављају трагове.⁵ На примјер код кривичног дјела силовање од посебне важности је обављање увиђаја, те се препоручује присуство жртве, да би се на лицу мјеста лакше прикупили трагови насиља (поцијепана одјећа), обљубе (сперма, вагинални секрет), микротрагови (коса и друге длаке, микровлакна са одјеће) и трагови који се са лица мјеста преносе на тијело и одјећу.

---

² М. Шкулић и Ж. Алексић, *Криминалистика*, Правни факултет, Београд 2007, стр. 59-60.

³ Чувени француски криминалиста Локар закључује да „вријеме које пролази је истина која измиче пред нама“, према Б.И. Скиба, Криминалистичка проблематика увиђаја мјеста догађаја, *Избор*, Загреб 1986, број 1/69, стр. 68.

⁴ М. Симовић, *Кривично процесно право*, Правни факултет Универзитета у Бихаћу, 2009, стр. 246.

⁵ Т. Васиљевић и М. Грубач, *Коментар закона о кривичном поступку*, Службени гласник Републике Србије, Београд, 2003.

У процесном смислу предмет увиђаја могу бити лица, ствари и простор. У криминалистици се под увиђајем подразумијева увиђај лица мјеста.⁶ Лице мјеста⁷ кривичног догађаја је криминалистички термин и физички дефинисан простор у оквиру кога се могу пронаћи трагови значајни за разрјешавање конкретног случаја. Увиђај лица се може вршити над осумњиченим без обзира на његов пристанак, ако је потребно да се утврде чињенице важне за кривични поступак, а над другим лицима без њиховог пристанка, ако се мора утврдити да ли се на њиховом тијелу налази одређени траг или посљедица кривичног дјела.⁸

Сврха увиђаја је:

- да се утврди да ли конкретан догађај представља кривично дјело које се гони по службеној дужности или не;
- да се утврде битни елементи кривичног дјела, мјесто, вријеме, начин и средство извршења, мотива и др.;
- да се утврди индиција на основу којих ће се идентификовати и пронаћи извршилац уколико је непознат и евентуални саучесник;
- да се открију, обезбиједе, фиксирају и протумаче сви трагови који се нађу на лицу мјеста, као и предмети;
- да се утврди идентитет жртве, висина, значај посљедица по оштећеног, евентуални допринос жртве кривичног дјела.

1.1 Вријеме вршења увиђаја

Временски размак између извршеног кривичног дјела и почетка вршења увиђаја требао би да буде што краћи.⁹

Водинелић је указао на постојање „критичког гносеолошког времена“. Битно је да се увиђај и друге процесне радње обаве док то вријеме још траје (док лице мјеста задржало конкретни идентитет, које је настало извршењем кривичног дјела)¹⁰.

---

⁶ М. Шкулић и Ж. Алексић, *op. cit.*, стр. 60.

⁷ Под лицем мјеста кривичног догађаја подразумијева се мјесто на коме је учинилац предузео радњу кривичног дјела; мјесто на коме је наступила посљедица и свако друго мјесто на коме се могу пронаћи предмети и трагови кривичног дјела.

⁸ М. Симовић, *op. cit.*, стр. 246, 247.

⁹ Алексић-Шкулић, *op. cit.*, стр. 65.

¹⁰ В.Водинелић, *Ново схватање увиђаја у кривичној процесној науци и криминалистици, Криминалистика, откривање и доказивање*, I том, стр 458.

Увиђај се мора обављати у складу са начелом брзине и оперативности из сљедећих разлога:

- може доћи до промјене ситуације на лицу мјеста услед атмосферских прилика;
- лица која се нађу на лицу мјеста могу несвјесно уништити трагове;
- учиниоцу се не смије пружити прилика да се униште постојећи и створе лажни трагови, да побјегне;
- треба одмах изаћи на лице мјеста да би се затекли свједоци, очевици;¹¹
- на лицу мјеста се провјеравају промјене услед протока времена;¹²
- хитност је понекад диктирана разлозима ургентне медицине ради пружања помоћи и превоза жртве у здравствену установу, као и ради отклањања опасности пожара, експлозије и тровања итд.;¹³
- хитним изласком на мјесто догађаја омогућава се успјешно кориштење пса трагача, јер се још налазе мириси који се користе за навођење пса.

Субјекти који учествују у вршењу увиђаја

Увиђај у истрази примарно је у надлежности тужиоца који спроводи истрагу. Секундарно након обавјештења тужиоца, увиђај у истрази може извршити и овлаштено службено лице. Након подизања оптужнице увиђај обавља судија за претходно саслушање, на главном претресу врши судија односно вијеће.¹⁴

Екипу за вршење увиђаја могу сачињавати стручњаци из разних специјалности (љекари судске медицине, инжењери, балистичари, стручњаци ватрогасне и противпожарне праксе). Увиђај који се спроводи у оквиру главног претреса руководи предсједник вијећа или судија у вијећу.

---

¹¹ Д. Модли, *Сврха увиђаја и примјена начела хитности*, Приручник, број 5/1984, стр. 497.

¹² Губитак трагова који имају кратак вијек трајања (гасови се губе), природне промјене материја као труљење леша.

¹³ Пружање помоћи и превоз жртава у здравствену установу, отклањање опасности од пожара, експлозије, тровања. (Д. Модли, *Криминалистика*, Правни факултет, Загреб 2006, стр. 497).

¹⁴ М. Симовић, *op. cit.*, стр. 247.

Предуслови за вршење увиђаја су:

- постојање сталног дежурства ради формирања, опремања и упућивања одговарајуће екипе која треба да изврши увиђај;
- организовање система веза дојаве;¹⁵
- обезбјеђење потпуне техничке и друге потпоре (прибор треба да се налази у возилу или у соби дежурног);¹⁶
- држање у приправности службеног пса, ако се укаже потреба за кориштењем;¹⁷
- посједовање адреса и бројева телефона вјештака који у случају потребе могу да учествују у увиђају.

1.2. Обезбјеђење лица мјеста

Обезбјеђење лица мјеста претходи увиђају. Основни задаци приликом обезбјеђења лица мјеста су:

- општи преглед лица мјеста без помјерања ствари,¹⁸ као и одређивање просторија коју оно обухвата;
- пружање помоћи повређеном, приликом транспортовања повређених у болници треба обезбиједити одјећу коју су они на себи имали за даље криминалистичко испитивање;¹⁹
- отклањање непосредне опасности од пожара или експлозије искључивањем струје, заустављањем испуштања гаса;

---

¹⁵ Ако је пријава добијена од грађана мора им се дати најнеопходнија упуства и упозорења на мјесту догађаја по доласку службених лица, Алексић – Миловановић, *Криминалистика*, Правни факултет, Београд 1991, стр. 40, и М. Бусарчић, *Бјекство учесника у саобраћајној несрећи на путу*, Београд 1997, стр. 46.

¹⁶ У свијету се користе специјално опремљени аутомобили који имају комплетну опрему за вршење увиђаја, опрему за обиљежавање, фиксирање и паковање трагова релевантних за освјетљавање, камере за снимање чињеничног стања, диктафони или портабл магнетфони, камере за стереофотогеометријско снимање, покретне криминалистичке лабораторије. (Kube/Störzer/Timm, *Kriminalistika*, Band I, Stuttgart, 1992, str.647.)

¹⁷ В. Кривокапић, *Криминалистичка тактика III*, Полицијска академија, Београд 1997, стр. 176.

¹⁸ Kube/Störzer/Timm, *op.cit.* str. 647-648.

¹⁹ Превоз по било коју цијену и било којим превозним средством нарочито код тежих повреда које не дозвољавају помјерање (повреде кичме) показало се у пракси опасним, па је паметније сачекати долазак хитне помоћи или консултовати љекара како поступити. Слупаном возилу правило је да се откаче клеме са акумулатора, како би се спречило могуће варничење које може изазвати паљење и експлозију. (М. Бусарчић, *Бјекство учесника у саобраћајној незгоди на путу*, Београд 1997, стр. 45).

- обиљежавање лица мјеста видљивим знацима (пантљиком, канапом итд.);
- блокаде затечених ситуација на лицу мјеста и обезбјеђење трагова, предмета и свих релевантних околности кривичног догађаја од било какве промјене;
- блокаде затвореног простора – ако је кривично дјело извршено у затвореном простору, потребно је закључати улаз и излаз;²⁰
- блокаде отвореног простора - потребно је да се осигура нешто шири околни простор од онога на коме се претпоставља да се могу наћи трагови;
- предузимање мјера за заштиту лица мјеста и трагова од уништења. Најбоље је да се лице мјеста прекрије картоном у току кише (пластичне фолије). Кржаве или друге мрље на зиду или уопште у окомитом положају могу се заштитити наслањањем, нпр. врата или картона. Ако постоји опасност од пропадања трагова склониће се на заштићено мјесто (патролна кола).²¹ Сагорјели или нагорјели папир у пећи, камину, штедњаку најбоље ће се сачувати од распадања спречавањем промаје.²²
- предузимањем потраге за извршиоцем уколико постоје индикације које указују на правац бјекства или његов идентитет (блокирање одређеног путног правца);²³
- проналажење и међусобно раздвајање грађана (спријечи међусобни утицај) који могу да пруже значајне информације о кривичном дјелу.²⁴

---

²⁰ Није препоручљиво стављати пластичне кесе на руке јер се њоме могу обрисати трагови кривичног дјела. Испред затвореног простора потребно је поставити старжу. Уколико поједине предмете треба додиривати, то се чини хируршким рукавицама или хватати на мјестима гдје је мало вјероватно да их је држао извршилац.

²¹ М. Бусарчић, *op. cit.*, стр. 45.

²² Мјесто догађаја треба осигурати и ради кориштења пса трагача. Мирисни трагови могу се сачувати затварањем прозора, покривањем предмета, стављањем предмета у херметичку кесу или посуду. (Д. Модли, *Органи унутрашњих послова и примјена члана 154 ЗКП-а*, Загреб 1990, стр. 115).

²³ В. Водинелић, *op. cit.*, стр. 383.

²⁴ У криминалистици јављају се потешкоће да се нађу свјedoци. Тешко се могу пронаћи лица која су спремна да пруже информације о кривичном дјелу. На директну молбу или обраћање полицијских службеника слијезу раменима удаљавајући се с лица мјеста.

2. Фазе увиђаја

Већина теоретичара и практичара криминалистике сматра да се увиђај мора одвијати кроз фазе због његове сложености. Фазе увиђаја су: вербално-информативна, статичка и динамичка.²⁵

2.1. Вербално-информативна фаза

Информације о битним елементима кривичног догађаја прикупљају се вербалним путем и то на два основна начина - кроз разговор са службеним лицима која обезбјеђују мјесто догађај и прикупљањем обавјештења од грађана.

2.2. Статичка фаза

У статичкој фази увиђаја не уносе се никакве промјене на лицу мјеста, оно се само посматра у непромијењеном стању. Описује се чињенични налаз, анализира се, врши се мјерење, фотографисање и фиксирање свих релевантних трагова и предмета. Ова фаза увиђаја популарно се назива „руке у џеповима“.²⁶

У статичкој фази се означавају поједини предмети и трагови бројчаним и другим ознакама, мјере поједини предмети и предузимају друге потребне радње.²⁷

У оквиру статичке фазе увиђаја обављају се следеће дјелатности:

- Преглед и описивање лица мјеста, као и сачињавање биљешки и тонског записа.
- Преглед затвореног простора почиње по правилу од уласка тако што ће се обратити пажња на простор, намјештај, дијелове покућства које се налазе поред зида, трагове и предмете који указују на кривично дјело. Отворени простор прегледа се тако што се подијели на секторе, од центра догађаја ка периферији и од периферије ка центру.²⁸
- Мисаона реконструкција, њоме се даје објашњење запаженог и уоченог тако да се на мисаони начин реконструише кривично дјело. Мисаона реконструкција је процес дешифровања у коме се полази

---

²⁵ Ж. Алексић, *Криминалистика*, Научна књига, Београд 1987, стр. 64-65.

²⁶ С.А. Голунский, *Криминалистика*, Москва 1959, стр. 256-257.

²⁷ В. Кривокапић, *op. cit.*, стр. 180.

²⁸ Центар догађаја је најважнији уочени предмет (леш, обијен сеф) (М. П. Шаламов, *Криминалистика*, Москва, 1963, стр. 278-279).

унатраг, од последице па се долази до закључка о узроцима.²⁹ Мисаона реконструкција кривичног дјела заснива се на пронађеним траговима и предметима кривичног дјела и затеченој ситуацији на лицу мјеста.

- Обиљежене трагове и предмете треба маркирати плочицама које имају бројеве, с тим да их треба фотографисати пре означавања и након тога.³⁰

- Мјерење раздаљине између предмета и трагова пронађених на лицу мјеста, њихове величине, утврђивање међусобних односа и њихово детаљно описивање.

- Скицирање и фотографисање чињеничног стања.

- Криминалистички техничар на лицу мјеста саставља слободном руком кроки скицу и у њу уноси све податке који су утврђени мјерењем тако што повлачи линију измјерених дужина и изнад њих уписује бројеве и мјерне јединице.

- Тражење одговора на основно питање у вези са увиђајем.

Према професору Водинелићу сматра се да је статичка фаза успјешно обављена уколико се након њеног спровођења добију одговори на сљедећа питања:

- како је извршилац дошао до лица мјеста (којим путем);
- куда се кретао по лицу мјеста;
- вријеме извршења кривичног дјела;
- атмосферске прилике у вријеме извршења кривичног дјела;
- средства и начин извршења кривичног дјела;
- број људи који су у вријеме извршења кривичног дјела били на мјесту догађаја;
- тачно мјесто извршења кривичног дјела, положај учиниоца и нападнутог објекта у вријеме извршења кривичног дјела;
- проведено вријеме на лицу мјеста;

---

²⁹ Подаци о личности успостављају се према сљедећој шеми:

- уочавање чињеница (трагова, предмета);
- на основу уочавања тих чињеница суђење о радњама дотичних лица;
- специфичности рађи омогућавају доношење суда о психичком стању човјека у вријеме његовог обављања;
- на основу установљених особености, испољених психичких стања спроводи се анализа узрока који су могли да проузрокују та психичка стања и
- правилна анализа свих наведених околности омогућава предвиђање могућих радњи датог лица у будућности. (Д. Модли, *op. cit* , стр. 127).

³⁰ Brodag, *Kriminalistika*, Stuttgart 1995, str. 59.

- сва мјеста одакле се могло чути и видјети шта се догодило на лицу мјеста;
- постоје ли сви трагови;
- да ли је на мјесту извршења остала извршиочева ствар;
- величина нанесене штете;
- мотив почињења (извршења) кривичног дјела;
- како се удаљио са лица мјеста (којим путем);
- треба ли одредити надзор лица мјеста приликом вршења увиђаја (према искуству извршилац се враћа на лице мјеста);
- уколико су приликом вршења увиђаја нека сумњива лица лишена слободе треба извршити преглед над њима; да ли су употребљавали алкохол, да ли на тијелу има повреда.³¹

2.3. Динамичка фаза

У динамичкој фази увиђаја уносе се промјене на лицу мјеста:

- помјерају се предмети и трагови;
- врши њихови даљи преглед и анализа;
- изазивају се латентни трагови;
- скидају се поједини трагови с подлоге;
- пронађени предмети и трагови се пакују;
- врше се различите анализе.

У оквиру динамичке фазе увиђаја врше се криминалистичке обраде трагова и предмета кривичног дјела: трагови папиларних линија, трагови обуће, трагови крви и крвних мрља и други биолошки трагови (коса, длаке, сперма), трагови возила, трагови ватреног оружја, трагови настали дјеловањем разних оружја, средстава извршеног кривичног дјела, оружја, предмети које је извршилац заборавио на лицу мјеста.

У оквиру динамичке фазе увиђаја обављају се сљедеће радње:

Изузимање предмета и њихово детаљно анализирање

На предметима се траже оштећења, трагови и промјене услед извршења кривичног дјела, освјетљавају специјалним свјетлом. Глатке површине за које се претпоставља да их је непознати учинилац додиривао (кваци на вратима) посипају се аргенторатнима за изазивање латентних отисака прстију. Специјалним методима (најчешће су у

---

³¹ В. Водинелић, *op. cit.*, стр. 393-395.

питању разне хемикалије или се користе разне врсте свјетла) изазивају се, односно утврђује постојање разних врста латентних трагова (трагови папиларних линија, трагови крви, сперме, површински трагови обуће и др.).³²

Мулажирање трагова.

Рељефни трагови (трагови обуће, трагови утискања оруђа у подлогу) се у мулажирају, тако што се у њих улијева одређена смјеса како би се добио одливак који ће служити за идентификацију.

Проналажење и фиксирање микротрагова.

Локације за које се претпоставља да су носиоци микротрагова обљепљују се љепљивом траком, усисава се прашина усисивачима за њихово прикупљање, преноси се наелектрисаним штапом или се предмети са претпостављеним микротраговима пакују у херметичке најлонске кесе.³³

*Паковање предмета и трагова са лица мјеста.*³⁴

Обезбјеђење материјала за компарацију (узрока и предмета) за додатне анализе и вјештачења.

Фиксирање одоролошких (мирисних) трагова.

Криминалистичка пракса код нас запоставља фиксирање мирисних трагова са лица мјеста, односно њихово конзервираније.

3. Записник о увиђају

Записник је процесни документ који вјерно, потпуно и детаљно региструје све утврђене релевантне чињенице и стања на лицу мјеста. Мора бити састављен тако да човјек који није био на лицу мјеста, може на основу записника себи да предочи потпуну слику догађаја.³⁵ Све

---

³² Б. Симоновић, *op. cit.*, стр. 310

³³ *Ibid.*, стр. 310.

³⁴ Предмети на којима се налазе трагови пакују се у полиетиленске кесе или херметичке кутије. Начин паковања и амбалажа паковања трагова и предмета мора онемогућити уништење, контаминацију и губљење трагова и предмета кривичног дјела. (*Ibid.*, стр. 311).

³⁵ Садржај записника о увиђају не смије својим корисницима пружати могућност да било коју чињеницу двојако тумачи и оцјењује. Садржај записника мора бити прецизан, термилошко исправан и објективан. (Д. Модли, *op. cit.*, стр. 155).

опажене чињенице и предузете радње диктирају се у портабл, магнетофон или диктафон.³⁶

Записник као објективни документ не смије да садржи никаква лична запажања базирана на претпоставкама и предусловима.

3.1. Доказна снага увиђаја

Резултати прикупљени увиђајем имају велику доказну вриједност уколико су прибављени у скалду са ЗКП-ом и правилима криминалистике. Доказни потенцијал увиђаја произилази из могућности кориштења савремених криминалистичких средстава, па се помоћу објективних метода откривају и фиксирају материјални носиоци доказне информације.

Доказни карактер увиђаја не произилази из вриједности коју у себи садржи непосредно чулно опажање. Основна одредница увиђаја је криминалистичка информација које се проналази, анализира и фиксира приликом предузимања увиђаја. Доказни карактер увиђаја произилази из његовог „хеуристичког карактера“ тј. из могућности откривања на лицу мјеста чињеница (материјалних) насталих извршењем кривичног дјела. Већу доказну снагу има увиђај који се предузима у краћем временском размаку од извршења кривичног дјела.³⁷

Summary

Investigation is criminal act of act of proving that consist of direct observations of the changes in the spot of criminal events. The highest probative force has inspected that is done immediatly after criminal act. Entities authorized to perform the accident depends on the stage of criminal proceedings. Accident can be the subject of things, person and place of the criminal event. Investigation stages can be information, static and dynamic. The static phase is not entered any changes on the spot, describes and analysis where found fact, photography and sketching the traces. The dynamic phase of accident report shall be made in processing criminal evidence and criminal. This stage uses different equipment and apparatns for finding, incitement and packaging evidence.

---

³⁶ Алексић – Шкулић, *op. cit.*, стр. 77.

³⁷ Б. Симоновић, *op. cit.*, стр. 324.

